

Duel a mort per carta de l'autor del «Tirant»

Publiquen les 18 «lletres de batalla» entre Joanot Martorell i Joan de Montpalau el 1437

Tot un ritual medieval. Un duel a mort entre cavallers era una cosa sagrada en l'edat mitjana. En la València del segle XV, un jove Joanot Martorell –futur autor del «Tirant lo Blanc»–, desafia per escrit el seu cosí Joan de Montpalau a combatre a vida o mort per salvar l'honor de la seva germana, irridada després de ser festejada. Un llibre rescata les divuit cartes de batalles creuades entre els dos nobles valencians, un desafiament amb insults i atacs.

EL REPORTATGE

PACO CERDÀ | VALÈNCIA

EL LIBRE

JOANOT MARTORELL I JOAN DE MONTPALAU
AUTOR
► Joan-Lluís Lluís (curador de l'edició)

EDITORIAL BARCINO. COL·LECCIÓ TAST DE CLÀSSICS

En la València del segle XV, la ciutat més poblada de la península Ibèrica, la ciutat que sorprenia a tot el Mediterrani amb el seu puixant comerç portuari, encara hi havia sediments de l'edat mitjana més fosca i vetusta. Els duels a mort per honor n'eren un.

El que va enfrontar a Joanot Martorell, autor del *Tirant lo Blanc*, amb el seu cosí segon i també cavaller Joan de Montpalau, va versar rius de tinta fa 577 anys. Però ni una gota de sang, perquè al final no va passar d'un intercanvi dialèctic replet d'insults, atacs personals i acusacions de deshonora segons el codi de cavalleria, que van arribar a coneixement públic.

Les 18 cartes –escrites en català– en les quals l'un i l'altre es van citar per a un combat que només podia deixar-ne un de viu, han sigut rescadades ara per l'editorial Barcino en la seva col·lecció *Tast de Clàssics*. I són un exemple de les lletres de batalla entre cavallers en la València del segle XV, una mostra de com s'entaulava aquella guerra psicològica i quin era l'estil de vida de les classes acomodades valencianes. Aquell món començava a esfondrar-se.

Tot comença amb un jove Martorell de 24 anys que acusa el seu cosí d'haver seduït a la seva germana Damiata amb la promesa de casar-se on un breu laps de temps i després, en canvi, haver-se oblidat d'ella. Per recuperar l'honor tacat de la germana, Joanot Martorell inicia aquesta batalla epistolària el 12 de maig de 1437 amb paraules directes a Montpalau: «Heu enganayat a la meva germana amb deslleialtat i maldat, i us heu convertit en lladre del seu honor del meu (...) Heu sigut bastant deshonest per tacar-la i deshonrar-la, sense respectar Déu, ni el vostre honor, ni la fe que teniem en vós en la casa del meu pare».

Per tot això, li escriu, «us ofereixo combatre a tota ultrança. Serà el meu cos contra el vostre, a peu

o a cavall, de la manera en què m'indiqueu».

El duel sembla seriós. Però res és tan senzill com sembla. Quatre dies més tard, Joan de Montpalau li contesta a Martorell enuïjat. No solament nega l'acusació, sinó que l'acusa de mentider i expressa la seva sorpresa davant el «poc honor» del seu cosí. I així i tot, accepta el combat. «Us dic que tindrem una batalla a cavall, el qual cavall serà armat amb coberetes d'acer, i portarà en el cap un casc d'acer, una cadira de corcel acerada amb les ales que se solen portar a la guerra». Segueixen altres tretze línies que descriuen l'armament i atrezzo de la batalla: dues espases per barba (de sis i quatre pams), llances de catorze pams, avantbraços, etc. Tot molt reglat, com si anaven a combatre al matí següent més eixir el sol.

Befa i escarni públic

En la seva introducció, Joan-Lluís Lluís explica que «la societat medieval era molt més complexa del que sovint ens imaginem i un duel no era només un assumpte bel·licós entre homes d'honor, era també un tràmit bastant precís, regulat, amb un protocol quasi burocràtic». Ací s'enclaven les «lletres de batalla», una guerra de paraules, de befa i escarni, una batalla psicològica que transcendia a l'opinió pública en ser copiades i fixades en punts estratègics de la ciutat. A part de la diversió dels cavallers, la difusió en aquest cas de la guerra literària entre Martorell i Montpalau va tenir un efecte molt real: tot València es va assabentar que a la pobra Damiata Martorell l'havien seduït i després abandonat.

I sembla que per això, segons l'erudit Martí de Riquer, Damiata mai es va casar.

En aquest encreuament de cartes, que s'allarga fins a l'exasperació del lector per la dificultat de trobar un jutge imparcial per al duel –que sona a excusa per a no jugar-se la pell–, Joan de Montpalau acusa al futur autor del *Tirant de «presumpció i tossuderia»*, de mostrar-se «covard com una dona», li augura que, en un hipotètic duel, «la por farà que li suïni tots els pèls, del cap fins als peus». També li retrua el seu excés de ploma i la seua falta d'espasa. «Haurieu d'utilitzar menys paraules i ser més diligent a l'hora de dur a terme aquest duel al que m'heu desafiada amb tant rigor».

Per la seua banda, Joanot Martorell no es queda curt i desenfunda llengua viperina. «No m'he

de preocupar de voler vèncer en combat a aquell que, solament i sense batalla, s'ha vençut ell mateix dominat per la por», escriu. «Això certament és covardia de dona, i havia de ser així per necessitat», es mofa. «Més us valdria la mort, o que mai haguéreu eixit del cos de la vostra mare», diu, abans que el deshonori que comportaria la seva derrota.

Com resumeix Joan-Lluís Lluís, «els dos es criden impacients per com-

batre, però amb una impaciència de diferent caire. La de Martorell és impulsiva, obsessiva, mentre que la de Montpalau està plena d'ironia i d'una certa fredor altiva». Va ser Martí de Riquer qui va esbrinar que el duel en qüestió finalment no va tenir lloc i que els negociadors de tots dos cavallers van imposar a Joan de Montpalau una pena pecuniària. Més endavant, el 1445, va haver de pagar a Damiata Martorell una reparació de 4.000 florins.

Bust de Joanot Martorell.

Sempre s'ha afirmat que Joanot Martorell va haver d'esplaiar-se amb la ploma en les aventures guerres del *Tirant* després de veure amb malenconia com la seva espasa de cavaller medieval s'oxidava sense ser utilitzada. Que va sublimar amb la literatura la seva incapacitat o falta de decisió per a batre's en duel per honor com els seus antecessors en la noblesa de segles anteriors.

Com molt encertadament escriu el compilador d'aquesta curiosa obra, si al final Martorell hagués entaulat duel amb algun cavaller i haguessen mort en l'acte, el *Tirant lo Blanc*, la novel·la cimera de la literatura en valencià, la «novel·la total» en paraules del Nobel Vargas Llosa, mai s'hauria escrit. «Només per això paga la pena agrair a Joan de Montpalau la infinitat de recursos dialèctics que va usar per no haver de combatre».

rara avis

Pero... ¿quiénn mató a Harry?
Jack Trevor Story

Adaptada al cine en 1955 por Alfred Hitchcock, una excelente comedia negra elaborada con toda la calma y mordacidad de la flemá británica.

Los millones de Brewster
George Barr McCutcheon

El ritmo, las sorpresas y los sobresaltos adecuados para entretener y atrapar al lector con un sinfín de peripecias que, a no dudar, también hablan de los deseos y miserias de la condición humana. Un gran pasatiempo.

MANUEL HIDALGO, *El Cultural*

ALBA
www.albaeditorial.es